

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De indignatione, Capvt XXXVII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

DE ODIS CONCITANDO INVITIA, ET FICTIONE imaginis.

Ex D. Chryfostomo exemplum.

CAPVT XXXVI.

Ex D. Chryfost. h. 14. p. 177.

Καὶ γὰρ παρακάλεσα πρότερον ἡμᾶς τὴν κεφαλὴν Ἰωάννη λαβόντας ἀποτετμημένον, καὶ θανάτου τὸ αἷμα ἐπιἀποσάξασαμ, οὕτως ἀπειλάειν οἴχοδε ἔχουσαν, καὶ νομίζεν πρὸ τῶ ὀφθαλμοῦ ὄραν αὐτὴν φωνὴν ἀφίεσαν καὶ λέγεισαν, μισήσατέ μὲ τὸ σφαγέα τὸ ὄρκου. ὅπερ ἔλεγε. Ὁ δὲ κείνοί ησσε, τὸτο ὄρκου ἐποίησεμ. ὅπερ θυμὸς τυραννικός ὄρκου ἴσχυσε, τὸτο ἐπορχίας ἀνάγκη παρῆσκεύασε. καὶ ὅτε μὲ ἠλέγετο δημοσίᾳ πάντων ἀκρόντων ἠνεγκε γενναίως τὴν ἐπιπρῆσιν τὸ τέραν, ὅτε ἡ εἰς ὄρκων ἀνάγκη ἑαυτὸν ἐπέβαλε, τότε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἀπέτεμε κεφαλὴν. τὸ αὐτὸ δὲ τὸτο καὶ νῦν παραχλῆ, καὶ παραχλῆν οὐ παύομαι, ὥστε ὅπως περ ἂν ἀπὸ ἡμῶν, ταύτην βασιλεύοντες τὴν κεφαλὴν ἀπείνομ, καὶ πᾶσιν αὐτὴν ἐπιδενῶνα βοῶσαν, καὶ τὸ ὄρκων κατηγορῶσαμ. καὶ γὰρ σφόδρα ὠιδμὴν ῥάθυμοι καὶ ὀλίγοι, τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆ κεφαλῆς ἐκείνης ὄραντες φοβερὸν ἡς ἡμᾶς βλέποντας, καὶ ἀπειλῶντας ἐμνύσσι, χαλκῶ πάντος ἐπιτονώτερον τῶ φόβῳ τῶτα σφρονοδέντες, ἀγχειν καὶ ἀποσφίρειν διωκησόμεθα ῥαδίως τὴν γλῶτταν ἀπὸ τῆ ἐπὶ τοῦ ὄρκου ὀρμῆς.

Et enim antea vos rogavi, ut Iohannis caput abscissum adhuc calido calore distillans fumentes, sic domum quisque suam redeatis, & pueris ante oculos habere ipsum vocem emittentem, & dicentem: odio habete iugulatorem meum iuramentum. Quod increpatione non fecit, hoc fecit iuramentum: quod ira non potuit tyrannica, hoc peiurij necessitas effecit. Et quando nempe omnibus publice audientibus arguebatur, increpationem generose tulit tyrannus. cum vero se in iuramentorum necessitatem adiecit, tunc illud beatum caput abscidit. Hoc ipsum igitur, & nunc peto, & petere non desistam, ut quocumque abierimus, hoc gestantes caput abeamus, & omnibus clamans ostendamus, & iuramenta condemnans. Quamuis namque valde sumus ignavi, & negligentes, capitis illius oculos intuiti, terribiliter nos respicientis, & minantis iurantibus, facno omni vehementius per timorem huiusmodi repressi, cohibere, & auertere faciem poterimus linguam a iurandi precipitio.

Praclarum omnino exemplum, ad quod similia multa exprimi, conformarique poterunt. Quibus efficacius peccatorum sceleritas, & miseria ex effectis, ad sempiternam detestationem oculis subijcietur. Vide etiam Cicero. vltima Verrina. Afflicte, aspiciet, iudice. squallorem, sordidum socio. ubi est artificiosus locus indignationis & commiserationis.

De indignatione.

CAPVT XXXVII.

Existit, & generosa quaedam iracundiae species, quam indignationem appellamus, quoties ex secundis alicuius rebus, qui laetior fortuna maxime sit indignus, iustum dolo.

dolorem concipimus. Quia in re sapissimè triumphant Oratores, & Poeta; dum facinorosos homines, aut certe viles, & propudiosos ad amplissimos honores euectos esse indignantur. Quam generoso fastidio Horatius ista in Menam Pompeij magni libertum excussit.

Horatij in Menam indignatio.

Horat. Epod. ad. 4.

Lupis, & agnis, quanta sortid obigit;
Tecum mihi discordia est.
Ibericis peruste sunibus laque,
Et crura dura compeo.
Licet superbus ambules pecunia;
Fortuna non mutat genus.
Videsne sacram metiente te riam
Cum bis ter vltimum toga.
Vs ora veritas huc, & huc eunium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumphalibus
Praeonis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Apriam manus terit.

Apparet in istis saeva quaedam generositas, & nobiles aculei, qui eò magis probantur, quod in improbi hominis arrogantiam commodè videantur exerti. Sed non alio absinthio versus suos intingunt satyrici. Quis non miretur Iuuenalis ingenium, & excelsam acrimoniam, dum hæc effundit.

Iuuenal. Satyr. 3.

Pauicidos omnes opibus cum prouocet unus,
Quo condente grauis iuueni mihi barba sonabat.
Cum pars Niliaca plebis, cum verna Campani
Crispinus Tyrias humeroru uocante lacernas,
Venitile astinum digitu sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemma,
Difficile est satyram non scribere, Nam quis iniqua
Tam patiens orbis, iam ferreus, ut teneat se,
Caussidici noua, cum veniat lectica Mathonis
Plena ipso; post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa.
Quam aptè Cinami illius, qui torsor fuerat indignitatem, Crispini annulos estiuos ventrilanti mollitiem, & Mathonis caussidici lecticam in lenam ipso (tantum erat homini abdomen) satyrico carbone describit, & ista, quoru risu dicuntur.

Cinami torsoris descriptio.

Satyr. 4.

Montani quoque venter adest, abdomine satyrici.

Et matutino sudans Crispinus amomo.
Quantum vix redolent duo furera, sauior illo.
Pompeius tenui iugulo aperire susurro.
Et quæ vultu uis seruabat viscera Dacia
Fusus, marmorea meditata prætia villar.
Et cum mortifero prudens uenit Casullo.
Qui nunquam uisceribus flagrabat amore puella.
Grande, & conspicuum nostro quoque tempore monstrum
Cacus adulator, dirusque à ponte satelles,
Dignas Aricinos, qui mendicaret ad axes,
Blandaq; deuota iactaret basia Rheda.

Ut totam illam Imperatoris cateruam exagitat: quæ ex tenui fortuna ad palatinos honores erepserat; Plane ad magna eloquentiæ decora natum erat istud ingenium. Sed ne Poetas commemoremus, quis tandem in istis Cicerone, & Demosthene felicior: cuius Ciceropro ista sunt indignationis pro Sestio. Inuentum magistratum Tribuni Plebis, quo omnes se de me promulgaturos confirmarant. Ex his princeps emittit ab inimicis meis, is quem homines in lectu irridentes, Græchum vocabant: quoniam id etiam fatum ciuitatis fuit, ut illa ex uespereculis extracta miteuula, rempublice conaretur arrodere. Alter uero, non ille Serranus ab aratro, sed ex deserto Gaii oleli horreo, calathis grauis in Calatinos, ac Lælios inustus, subito nominibus in tabulas relatis, nomen suum de tabula sustulit. Et in Vatiniū.

At illud tenebricosissimum tempus in euis atque tua patiar latere. Licet impune per me patriet in adolescentia perfoderis, vicinos compilaris, matrem uerberaris, habeat hoc premium tua indignitas, ut adolescentiæ turpitudine obscuritate, & sordibus tuis obtegatur.

Pergit deinde hominis antea obscurissimi aditum ad honores, & cursum demonstrare, totaque oratione vehementer ob eius contemptissimam uilitatem indignatur. Postremo loco addit, quod vehementis est stomachi, ut Te cognati respuunt, tribules execrantur, vicini metunt, affines erubescunt: Struma denique ab ore improbs demigrarunt, & alius iam se locis collocarunt, quod mordacius hoc dicit, quo adeo impurum Vatiniū esse ostendat, ut struma, quibus nihil impurius uideatur, eum ob summam feclitatem ferre non possint.

In Demosthene uero grauisimum Aeschinis contemptum, & conceptam de eius fortuna indignationem ista præferunt.

Cicer. pro Vatini. Gravis & generosa indignatio.

Ἰόσειμνος ἀνὴρ, & διαπύων τοὺς ἄλλους, σκόπει πρὸς ταύτην ποία τι κέρησαι τυχῆ, & cetera, quæ à numero 442. vsque ad 445. consequuntur amarulenta, & indignationis plena.

Indignatio in quibus est quos exortitur. Facile est autem colligere, quibus de causis, & in quos, & in quibus exoriri solet indignatio. Nemo, inquit Aristoteles, ob alterius virtutes, sed ob diuitias, & potentiam inuidiosam succensere, indignarique solet, maximè verò, cum quis à tenui, & macilentà fortuna, subito ad excitatam, & speciosam demigrat.

Neque verò tantum in improbos, sed etiam in bonos alioqui viros, qui tamen ea, quæ præstantioribus debentur obtinent, incitatur aliorum indignatio, vt cum quis defultorius protrudit se in numerum, cursumque quadrigarum. Porò ad indignationem procliuus sunt nobiles, honoris cupidi, generosi, qui non æquo animo gloriæ sibi hereditatem diripi patiuntur. Modus excitandæ indignationis erit, si per contentionem pristinæ fortunæ vilitas, cum præsentis lautitia compareretur. Deinde, variæ exclamationes, querimonix, redargutiones, prout argumenti ratio suggererit inferantur. Hæc eadem ad motum inuidiæ excitandum non mediocriter faciunt.

De remissione Ira, seu delinitione.

Ac de eius industrijs.

CAPVT XXXVIII.

VT igni, aquam, sic iracundiæ delinitionem ingeremus, cuius munus est animi ira exæstantem mitigare, & ad auream reducere æquitatem. Iracundia quidem non secus ac illa *Aie* Homericæ.

Remissionis ira officii. Aie. Homer. Iliad. 2.

σεναρή καὶ ἀγρία ὄνεικα πάσαι
Πολλὸν ὑπεκπροδέει, φθάνει δὲ τε πᾶσαν
ἐπ' αἴσω.
βλάπτει δ' ἀνθρώπους.

Valentissima (inquam) illa bellua præcurrit, & per orbem vagatur, damna, & clades ingerens: Quis verò tantam pestem auer-

teret, nisi succurrerent venerandæ Iouis filix, quæ Liræ nominatur, & ab Homero insigni artificio describuntur.

Χωλὴ τε βροσάτε παραλάπες τε ὄφθαλμοῦ.

Claudæ sunt ob iacentem, & inclinatam demissionem, rugosæ ob vultus mœstitiam, strabæ oculis, ob reuerentiam, qua aduersus iratos vtuntur. Vt rectè interpretatur Eustatius. Aten igitur consequuntur, & morbis iracundiæ faciunt medicinam, de qua nunc dicturi sumus.

Non est autem huius instituti rationem præscribere, qua quisque proprios iracundiæ motus refrænet, cum de ea re disertè imprimis, & copiosè inter ceteros Plutarchus, & Seneca tractarint: Sed qua ratione excitatos in alijs iracundiæ fluctus, quasi obiectis scopulis frangat, & allidat Orator, hoc demum edoceat Rhetorum est, & huius partis, quam nunc habemus præ manibus.

Primum igitur hoc spectare oportet, non omnem iracundiam esse medicinæ capacem. Vna leuissima est, quæ simul exaulescit, simulque mitigatur. Atque vt in bona corporis constitutione fieri solet. Naturâ valenti sanè, ac robusta ad conseruationem corporis semper excubante, prius insultantes morbi repelluntur, quam antidotum, & remediorum acies sit exercenda; Ita prorsus euenit, vt qui leni admodum sunt ingenio præditi, iracundiam sua sponte citius expellunt, quam aliorum egerent delinitionibus.

Alia est ira specics, quam *μανίαν*, seu furorē diximus, quæ in hoc perturbationum actu vinculis magis eger, quam verbis.

Tertia, quæ *μῆτις* iracundia permanens nuncupatur, delinitionis expectat remedium, placaturque nonnunquam, si opportune adhibeatur. Neque tamen apud qualis promiscuè personas rectè adhibetur delinitio, quædam enim sunt pigræ, viles, & crudeles animæ, quæ blanditijs, vt tigres muscorum canibus, irritantur. His ego, nec occini velim, nec ludos fieri, sed alijs, & feuerioribus quidem minarum, ac terroris remedijs rem transigendam esse facile censuerim.

At verò apud generosa qualibet ingenia, plurimum semper valuit delinitio, in qua laboranda eximia virtus est oratoris.

Personæ verò ad deliniendam iracundiam accom-

Persona ad deliniendam iracundiam accom-